

**ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΟΡΑΛΗΣ (1916-2009): Η ζωή και το έργο του
μεγάλου ζωγράφου, χαράκτη, σκηνογράφου και δάσκαλου.**

Η ζωή και το έργο του

Γιάννης Μόραλης (Αρτα, 1916-Αθήνα 2009)

Ζωγράφος και χαράκτης, μια από τις πιο σημαντικές φυσιογνωμίες της ελληνικής τέχνης του 20ού αι., ομότιμος καθηγητής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών. Γεννήθηκε στην Άρτα αλλά από το 1922 ως το 1928 έζησε στην Πρέβεζα, όπου υπηρετούσε ως γυμνασιάρχης ο φιλόλογος πατέρας του. Το 1927 εγκαταστάθηκε μόνιμα με την οικογένειά του στην Αθήνα. Από το 1931 ως το 1936 σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, ζωγραφική με τους Κωνσταντίνο Παρθένη, Ουμβέρτο Αργυρό και Δημήτριο Γερασιώτη και χαρακτική με τον Γιάννη Κεφαλληνό. Το 1937 με υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών πήγε στη Ρώμη -όπου για έξι μήνες παρακολούθησε μαθήματα τοιχογραφίας και μωσαϊκού- και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Παρίσι με μαθήματα τοιχογραφίας στην École des Arts et Métiers, ζωγραφικής στο εργαστήριο του Γκερέν στη Σχολή Καλών Τεχνών και μωσαϊκού με καθηγητή τον Μαν.

Το 1939 με την κήρυξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, ο Μόραλης επέστρεψε στην Αθήνα και το 1947 εκλέχτηκε τακτικός καθηγητής στην προπαρασκευαστική τάξη της ΑΣΚΤ και το 1953 τακτικός καθηγητής Εργαστηρίου Ζωγραφικής, θέση που διατήρησε ως το 1983. Εξέθεσε έργα του σε διάφορες ομαδικές και ατομικές εκθέσεις -στην Ελλάδα και στο εξωτερικό- και το 1958 αντιπροσώπευσε τη χώρα μαζί με τον Γ. Τσαρούχη και τον Αντ. Σώχο στην Μπιεννάλε της Βενετίας.

Αυτοπροσωπογραφία με το ζωγράφο
Νικολάου, 1937

Καλλιτέχνης προικισμένος και προσωπικός δημιουργός, ο Μόραλης έχει προσφέρει πολλά στην καλλιτεχνική δημιουργία του τόπου και της εποχής μας, καθώς δεν περιορίζεται μόνο στις αναζητήσεις και στις κατακτήσεις του, τον πλούτο της εκφραστικής του γλώσσας και την ποιότητα των διατυπώσεων του αλλά κατορθώνει να φτάσει σε μια προσωπική και γόνιμη σύνθεση τύπων της αρχαίας ελληνικής τέχνης και χαρακτηριστικών της νεότερης (κλασικής λιτότητας και αφαιρετικών τύπων), όπου συνδυάζεται η έμφαση στις πλαστικές αξίες με τη χρωματική ευγένεια και η μελετημένη απόδοση του χώρου με την περισσότερο ρυθμική οργάνωση του συνόλου. Κάτοχος τόσο των παραδοσιακών όσο και των σύγχρονων τεχνικών, ο Μόραλης, όχι μόνο στη ζωγραφική αλλά και στο κεραμικό, το μωσαϊκό και σε άλλα υλικά, δίνει έργα που διακρίνονται για τη ρωμαλεότητα και την εσωτερική τους αλήθεια. Εξάιρετος δάσκαλος για περισσότερα από τριάντα

χρόνια στην ΑΣΚΤ, έχει δώσει στους μαθητές του αφετηρίες και έχει ενισχύσει τις δυνατότητες τους, προετοιμάζοντας έτσι τους δημιουργούς της επόμενης γενιάς.

Αφετηρίες της καλλιτεχνικής δημιουργίας του Μόραλη είναι η οπτική πραγματικότητα και καθοριστικό του θέμα η ανθρώπινη μορφή. Σε καμιά όμως περίπτωση δεν περιορίζεται στην εξωτερική ρεαλιστική περιγραφή αλλά, με την έμφαση στο ουσιαστικό και τη σχηματοποίηση, την πληρότητα του σχεδίου και την εσωτερικότητα του χρώματος, αποβλέπει πάντα να φτάσει στον καθοριστικό πυρήνα των θεμάτων του. Σε παλαιότερες προσπάθειές του, όπως στη γνωστή *Αυτοπροσωπογραφία* (1937), την *Αυτοπροσωπογραφία με το ζωγράφο Νικολάου* (1937), το *Ζωγράφο και τη γυναίκα του* (1942) – και τα τρία έργα στην κατοχή του καλλιτέχνη – αλλά και σε άλλες προσωπογραφίες γίνονται σαφή ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της μορφοπλαστικής του γλώσσας: ο καλλιτέχνης χωρίς να θυσιάζει την οπτική πραγματικότητα χρησιμοποιεί ρεαλιστικό λεξιλόγιο για να δώσει και κάτι από το εσωτερικό περιεχόμενο των προσώπων που απεικονίζει. Αλλά και στα πρώιμα αυτά έργα διαπιστώνεται εύκολα μια κάποια τάση για σχηματοποίηση όπως και μια χρησιμοποίηση του χρώματος, σαν δυνατότητα υποβολής του χαρακτήρα των προσώπων. Σε μεταγενέστερα έργα του όπως η *Μαρία* (1950, Συλλογή Δ. Πιερίδη) ή η *Μορφή* (1952, στην κατοχή του καλλιτέχνη) γίνεται εντονότερη και σαφέστερη η μεταφορά του κέντρου του βάρους από το εξωτερικό στο εσωτερικό και από τη ρεαλιστική περιγραφή στην επιβολή των καθαρά πλαστικών αξιών. Ακολούθησαν οι σειρές *Συνθέσεις*, *Επιτύμβια* και *Αθήνα* (σε διάφορες συλλογές) που έδωσαν τον τόνο σε όλη την περίοδο 1950-60. Στις προσπάθειες αυτές ο καλλιτέχνης προχωρεί σε νέες διατυπώσεις στις οποίες συνδυάζονται οι μορφές με το χώρο, τα βιόμορφα με τα αρχιτεκτονικά θέματα, τα ρεαλιστικά στοιχεία με τη σχηματοποίηση. Από τα έργα αυτής της περιόδου διαπιστώνει κανείς ένα έντονο ερωτικό στοιχείο στη ζωγραφική του Μόραλη, που επιβάλλεται όχι τόσο με τα εξωτερικά στοιχεία όσο με την όλη συμπλοκή των μορφών και την ένταξη τους στο χώρο.

Τα επόμενα χρόνια ο Μόραλης προχώρησε μακρύτερα στην κατεύθυνση της επιβολής μιας καθαρά προσωπικής μορφοπλαστικής γλώσσας: στους πιο χαρακτηριστικούς του πίνακες η ανθρώπινη μορφή μεταβάλλεται σε ένα αυστηρό γεωμετρικό σύστημα, το χρώμα διακρίνεται για την καθαρότητα και τη δύναμη υποβολής του, το σύνολο επιβάλλεται με την εσωτερικότητα και την ποιητική πνοή του. Στη σειρά *Επιθαλάμια* (1969-70, στην κατοχή του καλλιτέχνη) καθώς και στους πίνακες, *Νέα γυναίκα* (1971-72, Συλλογή Μ. Κιοσέογλου), *Κορίτσι που ζωγραφίζει* (1971, Συλλογή Μ. Κιοσέογλου), *Αίγινα* (1974, στην κατοχή του καλλιτέχνη) και σε πολλά άλλα, ο Μόραλης φτάνει στις καθοριστικές διατυπώσεις του. Προοδευτικά και βήμα-βήμα τονίζεται όλο και περισσότερο η σχηματοποίηση, ενισχύεται ο ρόλος του

χρώματος, ολοκληρώνεται η ένταξη των μορφών στο χώρο. Η ανθρώπινη μορφή και ο φυσικός χώρος χρησιμοποιούνται σαν απλές αφετηρίες για να επιβληθεί το δομικό, να τονιστεί το ουσιαστικό και το εσωτερικό. Στα έργα της περιόδου αυτής, όπως και στα περισσότερα πρόσφατα των χρόνων 1975-85, κυριαρχεί η καθαρά ερωτική φωνή της ζωγραφικής του Μόραλη, μια φωνή που εισάγεται με τα μορφικά χαρακτηριστικά και ολοκληρώνεται με το χρώμα, μια φωνή που όμως δεν επιβάλλεται με τα εξωτερικά περιγραφικά στοιχεία αλλά με τον τρόπο με τον οποίο συνδυάζονται τα ενεργητικά με τα παθητικά θέματα, τα οξυγώνια με τα καμπυλόγραμμα σχήματα, τα θερμά με τα ψυχρά χρώματα, τα βιόμορφα με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά. Έτσι ο Μόραλης φτάνει σε διατυπώσεις που κυριολεκτικά συναιρούν σε μια νέα ενότητα παραδοσιακά στοιχεία και σύγχρονα χαρακτηριστικά, ανθρώπινη μορφή και κονστρουκτιβιστικό λεξιλόγιο, εσωτερικό και εξωτερικό. Ταυτόχρονα, όλο και σαφέστερα η ζωγραφική του διακρίνεται από μια εσωτερική μνημειακότητα των μορφών και μια εκφραστική αλήθεια που παρασύρουν το θεατή. Με τη λιτότητα και τη σαφήνεια της, τη μορφική πληρότητα και την εσωτερικότητα του χρώματος, την ποιότητα των διατυπώσεων και τον εκφραστικό της πλούτο, η ζωγραφική του Μόραλη μας δίνει μια από τις πιο ευτυχισμένες στιγμές της νεοελληνικής τέχνης. Ο Μόραλης ασχολήθηκε επίσης με την εικονογράφηση βιβλίων (Ελύτη, Σεφέρη κ.ά.) και τη σκηνογραφία (έχει κάνει σκηνικά και κοστούμια για 21 παραστάσεις θεάτρου και χορού, για το Ελληνικό Χορόδραμα της Ραλλούς Μάνου, το Εθνικό Θέατρο και το Θέατρο Τέχνης) και σε συνεργασία με αρχιτέκτονες έδωσε έργα μνημειακών διαστάσεων (μπρούτζινα, γλυπτά, τοιχογραφίες, κεραμικά και χαρακτικά) για τη διακόσμηση κτιρίων -ξενο δοχεία, τράπεζες κ.ά.- τόσο στην Αθήνα (χαρακτική μαρμαρίνη σύνθεση της Προμάχου Αθηνάς με τα σύμβολα της εξουσίας της, τη γλαύκα, το άρμα και το πλοίο, στους ΒΔ και ΝΑ εξωτερικούς τοίχους του ξενοδοχείου «Χίλτον», 1959-62, χρωματιστές τσιμεντένιες πλάκες στα στέγαστρα των νέων αποβάθρων στην Ακτή Καραϊσκάκη στον Πειραιά, 1962, τουριστικό περίπτερο ΕΟΤ «Διόνυσος» (στον Φιλοπάππου) όσο και σε διάφορα επαρχιακά κέντρα (ξενοδοχεία Ρόδου, Φλώρινας, Θεσσαλονίκης, Δελφών κλπ.), έργα που αποδεικνύουν τον πλούτο της μορφοπλαστικής φαντασίας και την ευρύτητα των αναζητήσεων του. Ο Μόραλης, που υπήρξε από τα ιδρυτικά μέλη της ομάδας «Αρμός», έχει κάνει πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό και έχει τιμηθεί με διάφορες διακρίσεις. Έργα του βρίσκονται στην Εθνική Πινακοθήκη, σε άλλες δημόσιες πινακοθήκες και ιδρύματα καθώς και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

(Χρήστου, Χρυσάνθος. "Μόραλης, Γιάννης". Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1991)